

Sfery konfliktów małżeńskich w sytuacji rozłąki migracyjnej rodziny z powodu pracy za granicą

Areas of marital conflicts in a situation of the separation of the family due to labour migration

Julia Gorbaniuk

Katedra Zdrowia Publicznego Instytutu Nauk o Rodzinie i Pracy Socjalnej
Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II

Abstract

The aim of the article was to present these areas of family lives of spouses experiencing separation due to labour migration that are significant for the quality of the relationship between the spouses and for the perception of the undertaken migration effort in the categories of family success or failure. The study involved a random sample from three Polish provinces: Lubelskie, Opolskie and Podlaskie Province. The overall number of respondents was 1490, out of whom 38% had experienced the separation of the family due to migration. The research was conducted employing a structured (standardised) interview using the questionnaire designed for the study needs.

Based on the answers it was possible to identify 11 areas of family functioning which, according to the respondents, are crucial for the quality of the relationship within a family functioning at a distance. The following are considered by the respondents the fundamental areas that bring together the marital and family relationship: 1) clearly identified aim of migration approved by all family members; 2) maintaining unanimity of family members aiming at the clearly identified goal; 3) aiming at relatively frequent mutual visits and 4) mutual assurance of both spouses about their affection. However, in such areas of family functioning as: 1) division of duties or 2) being responsible for family finances, the spouses differed and took up contradictory operating, striving and expectation strategies. These differences underwent a detailed analysis showing potential conflict areas within migrant families. Some conclusions were formulated for the need of consultancy and therapeutic work involving migrant families, by showing functioning mechanisms and identifying potential support directions.

Key words: migrant family, marital conflicts, quality of relationship between the spouses, marriage counseling

Streszczenie

Celem artykułu było ukazanie tych sfer życia rodzinnego małżonków doświadczających rozłąki migracyjnej z powodu pracy zarobkowej za granicą, które mają istotne znaczenie dla jakości relacji małżeńskiej oraz postrzegania podjętego trudu migracji w kategoriach rodzinnego sukcesu lub porażki.

Badania zostały przeprowadzone na losowo dobranej próbie w trzech województwach Polski: lubelskim, opolskim i podlaskim. Łącznie udział wzięło 1490 respondentów, z których 38% miało doświadczenie rozłąki migracyjnej w rodzinie. Badania zrealizowano metodą indywidualnego wywiadu standaryzowanego, przy użyciu opracowanego na potrzeby badań kwestionariusza.

Udzielone odpowiedzi pozwoliły na wyodrębnienie 11 sfer funkcjonowania rodziny, które według respondentów stanowią istotne znaczenie dla jakości relacji w rodzinie funkcjonującej na odległość. Do sfer fundamentalnych i scalających relację małżeńską i rodzinną badani zgodnie zaliczyli takie warunki jak: 1) jasno sprecyzowany cel wyjazdu, zaakceptowany przez wszystkich członków rodziny; 2) podtrzymywanie jedności członków rodziny w dążeniu do wyznaczonego celu; 3) dążenie do możliwie częstych wzajemnych odwiedzin oraz 4) wzajemne zapewnianie się małżonków o silnym uczuciu wobec siebie nawzajem. Natomiast, w takich obszarach funkcjonowania swojej rodziny między innymi jak: 1) podział obowiązków czy 2) odpowiedzialność za finanse w rodzinie, małżonkowie różnili się podejmując sprzeczne strategie działań, dążeń czy oczekiwań. Różnice te zostały poddane szczegółowej analizie, ukazując potencjalne obszary konfliktowe w rodzinach migracyjnych. Sformułowano wnioski na użytek pracy doradczej i terapeutycznej z rodziną migracyjną, ukazując funkcjonujące mechanizmy oraz wyznaczając możliwe kierunki pomocy.

Słowa kluczowe: rodzina migracyjna, konflikty małżeńskie, jakość relacji małżeńskiej, poradnictwo psychologiczne dla małżeństw.

Wstęp

Problem migracji zarobkowych w Polsce jest tematem licznych analiz naukowych. W badaniach psychologicznych zwracana jest uwaga na problem relacji, które pod wpływem długotrwałej rozłąki małżonków ulegają istotnym zmianom. Dotyczy to relacji małżeńskiej, rodzicielskiej, synowskiej, koleżeńskiej [1, 2, 3, 4, 5]. Stawiane hipotezy zazwyczaj zakładają negatywne

skutki rozłąki w tym zakresie, wskazując na rozluźnianie więzi rodzinnych, zubożenie emocjonalne lub zerwanie więzi i dramaty rozpadu rodzin¹. Tym niemniej, badania empiryczne prowadzone bezpośrednio

---

¹ Więzy rodzinne w naszej kulturze wciąż lansują się na pierwszych miejscach w rankingach najważniejszych wartości osób.

wśród rodzin rozłączonych, często ukazują drugą stronę tej sytuacji [6]. Badania prowadzone przez Z. Kawczyńską-Butrym pokazują, że małżonkowie doświadczający migracji zwracają uwagę, iż w okresie rozłąki mieli znacznie lepszą relację niż, wtedy gdy przebywali razem w kraju. Charakteryzowała się ona rzadszymi konfliktami, większym i częstszym zaangażowaniem emocjonalnym w okazywanie sobie nawzajem uczuć, wzajemną tęsknotą i większą potrzebą bezpośredniej bliskości. Z kolei, ocena relacji małżeńskiej po powrocie współmałżonka do rodziny znacznie się obniżała w ich przekonaniu, wzrastała wówczas częstość konfliktów, wzajemna niechęć, drażliwość, wzajemne wyrzuty. W tej sytuacji małżonkowie wskazują na sytuację migracji jako czynnik sprzyjający utrzymaniu pozytywnej relacji na dystans [3].

Problem jakości relacji w sytuacji rozłąki migracyjnej jednak jawi się jako znacznie bardziej złożony. W. Danilewicz opisała typologię rodzin migracyjnych (transnarodowych) ze względu na jakość relacji małżonków przed ich wyjazdem za granicę. Wyróżniła przy tym zarówno sytuacje charakteryzujące się znaczną bliskością, wzajemnym szacunkiem i przyjaźnią małżonków, aż po takie, które stanowiły duże obciążenie emocjonalne małżonków nawzajem. Rozłąka migracyjna tych małżeństw, jest postrzegana jako uwolnienie się od notorycznych kłótni i pretensji oraz trudnej perspektywie czasowej zawsze budzi tęsknotę i refleksję [1].

Ze względu na fakt, iż liczne badania szacujące skalę problemu w Polsce, wskazują na znaczącą ilość rodzin mających różnego typu doświadczenie rozłąki migracyjnej (około 38% rodzin [7, 4]), wymagane jest dokładne zbadanie towarzyszących rozłące migracyjnej małżonków zjawisk, w celu niesienia właściwej pomocy specjalistycznej w zakresie poradnictwa psychologicznego małżeństwom i rodzinom [8, 2, 9].

Cel badania

Badania mają na celu ustalenie czynników, które w opinii osób doświadczających rozłąki migracyjnej (osoby wyjeżdżające za granicę oraz ich współmałżonkowie), pozwalają na właściwe funkcjonowanie małżeństwa na odległość lub utrudniają porozumienie w związku. Dokonane w niniejszym artykule analizy pozwolą zestawić ze sobą opinie osób migrujących za pracą oraz ich współmałżonków w aspekcie 11 sfer życia małżeńskiego. Sformułowane wnioski praktyczne mogą być istotne dla niesienia bardziej trafnej pomocy specjalistycznej rodzinom rozłączonym na skutek migracji zarobkowej.

Metoda

Badania zostały przeprowadzone na terenie trzech województw: podlaskiego, lubelskiego oraz

opolskiego. Przedmiotem badań była diagnoza społecznego postrzegania rodzin migracyjnych, ich funkcjonowania oraz ewentualnych zagrożeń i korzyści jakie wynikają z migracji. Osoby badane zakwalifikowano do trzech grup: migranci zarobkowi; członkowie rodzin migrantów zarobkowych oraz osoby „neutralne” bez doświadczenia migracji. Do analiz wzięto pod uwagę wyłącznie opinie respondentów posiadających własne doświadczenie rozłąki migracyjnej w związku.

Na podstawie istniejących badań i publikacji dotyczących wpływu migracji na relacje małżeńskie została opracowana lista najważniejszych czynników (w postaci twierdzeń), które muszą zaistnieć aby związek na odległość mógł zachować cechy wspólnoty małżeńskiej [2, 10, 11, 12, 13]. W trakcie badań pilotażowych, lista została przedyskutowana z małżonkami zarówno migrującymi jak pozostającymi w kraju. W trakcie badań pilotażowych usunięto te twierdzenia, które uznane były przez respondentów jako nieistotne w sytuacji rozłąki oraz zmodyfikowano pozostałe aby w sposób precyzyjny odnosiły się do badanej sfery. Ostatecznie do badań użyto listę 11 twierdzeń. Respondenci byli proszeni o zastanowienie się, czy w ich małżeństwie wystąpiły powyższe sytuacje i jakie one miały znaczenie dla relacji małżeńskiej. Osoby badane mogły oszacować na pięciostopniowej skali nasilenie wagi danego czynnika w sytuacji rozłąki rodziny dla wzmocnienia więzi między małżonkami: 1-zdecydowanie tak, 2-raczej tak, 3- raczej nie, 4- zdecydowanie nie, 5-trudno powiedzieć.

Osoby badane

Zrealizowana próba badawcza wyniosła 1490 respondentów. Dobór próby miał charakter warstwowo-losowy, i uwzględniał takie zmienne demograficzne respondentów jak: wiek, płeć, wykształcenie, wielkość miejscowości zamieszkania oraz stopa bezrobocia w danym regionie. Osoby biorące udział w badaniu mieściły się w przedziale wiekowym od 18 do 88 lat. Kobiety stanowiły 55% grupy badanej (820 osób), mężczyźni - 45% (670 osób). Z punktu widzenia podjętej problematyki ważną zmienną jest stan cywilny respondentów. Ponad połowa badanej populacji, 57,2% osób zadeklarowało się jako osoby zamężne/zonate czyli pozostające w formalnych związkach małżeńskich. Co piąty (22,0%) respondent zaznaczył, że pozostaje w stanie wolnym – kawaler/panna, a co dziesiąty (10,1%) jest rozwiedziony. W celu odpowiedzi na postawione pytania badawcze, analizie zostaną poddane odpowiedzi osób deklarujących się jako żyjące w związkach małżeńskich oraz doświadczających sytuacji rozłąki migracyjnej. Selekcja ta pozwoli zmniejszyć prawdopodobieństwo błędu wynikającego z występowania innych zmiennych.

Wyniki badań

Próbując określić warunki umożliwiające zachowanie relacji małżeńskiej w najbardziej sprzyjającej kondycji, osobom badanym przedstawiono do oceny listę sfer życia małżeńskiego, które w sytuacji migracji mogą mieć charakter konfliktogenny lub pozwolić na zachowanie zdrowej relacji małżeńskiej. Analizę danych dokonano poprzez zestawienie i porównanie między sobą opinii małżonków migrujących za pracą oraz małżonków pozostających w kraju.

Tabela 1 prezentuje wyniki średnich wyborów rangi w poszczególnych skalach. Uzyskane odpowiedzi mieszczą się w przedziale od 1 do 3 pkt., są to granice odpowiedzi od „zdecydowanie tak” do „raczej nie”. Z tego należy wnioskować, iż zadbanie przez małżonków o odpowiednią relację jest istotne dla każdej ze stron niezależnie od tego czy jest za granicą czy pozostaje w kraju.

Ważnym jednak wnioskiem z przeprowadzonej analizy jest stwierdzenie, że odpowiedzi małżonków migrujących oraz małżonków pozostających w kraju

Tabela1. Sfery funkcjonowania małżeństwa w rozłące na skutek migracji zarobkowej w opinii osób migrujących oraz pozostających w kraju

		Małżonek migranta		Małżonek migrujący		Test U Manna-Whitney'a	
		<i>M</i>	<i>sd</i>	<i>M</i>	<i>sd</i>	<i>z</i>	<i>p</i>
1.	jasno sprecyzowany cel wyjazdu	1,42	,62	1,66	,90	-1,87	,062
2.	precyzyjnie określony czas pobytu za granicą	1,95	,92	2,30	1,03	-2,86	,004**
3.	wspólnie podjęta decyzja o wyjeździe do pracy	1,59	,72	1,81	,90	-1,91	,055*
4.	podtrzymywanie jedności członków rodziny w dążeniu do wyznaczonego celu	1,77	,76	1,97	,94	-1,45	,147
5.	częsty kontakt między członkami rodziny (telefoniczny, listy, e-mail itp.)	1,44	,72	1,74	1,00	-2,46	,014**
6.	dążenie do możliwie częstych wzajemnych odwiedzin	2,24	1,11	2,47	1,18	-1,75	,080
7.	współdecydowanie w dysponowaniu wspólnymi pieniędzmi	1,64	,71	2,02	,95	-3,41	,001***
8.	współodpowiedzialność za wychowanie i edukację dzieci	1,78	,88	2,15	1,06	-2,93	,003**
9.	wzajemne wspieranie się małżonków w problemach rodzinnych	1,78	,80	2,03	,97	-2,00	,045*
10	podtrzymywanie atmosfery "wspólnoty rodzinnej" przez członków rodziny	1,89	,82	2,13	,97	-1,89	,058*
11	wzajemne zapewnianie małżonków o silnym uczuciu wobec siebie nawzajem	1,73	,78	1,91	,94	-1,36	,174

* $p < 0.05$; ** $p < 0.01$; *** $p < 0.001$

M - średnia punktacja wyboru na skali 4 pkt., *sd* – odchylenie standardowe

Podobną tendencję w kierunku rozbieżności zdań obserwujemy w sferze „współodpowiedzialności za wychowanie i edukację dzieci”. Małżonkowie pozostający w domu i przejmujący odpowiedzialność za dom i wychowanie dzieci wykazują dużą potrzebę wsparcia ich przez współmałżonka-migranta w tym bardzo istotnym zadaniu. Co więcej, uważają, że jest to jeden z najważniejszych warunków scalających małżonków.

bardzo istotnie różnią się między sobą w zakresie wagi poszczególnych aspektów relacji małżeńskiej.

W siedmiu z jedenastu badanych aspektów życia rodzinnego zaobserwowano różnice istotne statystycznie. Największą różnicę zdań pomiędzy małżonkami wystąpiła w ocenie wagi czynnika jakim jest „współdecydowanie w dysponowaniu wspólnymi pieniędzmi”. Osoby pozostające w kraju uważają, że jest to warunek niezbędny, aby zachować wspólnotę rodziny, natomiast osoby pracujące za granicą absolutnie są temu przeciwni. W zdecydowanej większości ich odpowiedzi znajdowały się w obszarze wypowiedzi „zdecydowanie nie” oraz „raczej nie”. Należy więc, przypuszczać, iż w rodzinach rozłączonych największą rozbieżność oczekiwań małżonków dotyczy sfery finansowej, co prawdopodobnie jest również najczęstszym punktem zapalnym konfliktów, nieporozumień i rozczarowań współmałżonków lub pozostałych członków rodziny.

Pomimo długotrwałej rozłąki pozwala on zachować poczucie wspólnoty z małżonkiem poprzez realizację wspólnego celu jakim jest wychowanie i wykształcenie dzieci. Zdecydowanie jednak mniejszą rolę tej sferze przypisują ich małżonkowie-migranci. Wyniki wskazują, na istnienie konfliktu polegającego na efekcie sprzężenia zwrotnego: im bardziej małżonek, czasowo samotnie sprawujący opiekę nad dziećmi, stara się zaan-

gażować drugiego rodzica w zaistniałe problemy wychowawcze, tym bardziej zdecydowany uzyskuje od niego sprzeciw. Osoby pracujące za granicą, są przekonane, że ich wpływ wychowawczy na dziecko w warunkach migracji jest znikomy, nie mogą tej sfery ani kontrolować, ani w pełni w niej uczestniczyć. Problemy wychowawcze z dzieckiem postrzegają raczej jako źródło konfliktu, rozżalenia i pretensji ze strony współmałżonka. Dodatkowo, swoje próby bezpośredniego „wychowania” dziecka na odległość (telefon, Internet) w formie: krytyki, kazań, nagan lub emocjonalnego szantażu czy przekupstwa w ich mniemaniu prowadzą raczej do osłabiania więzi z dziećmi, niż są sposobem na jej umacnianie.

Małżonkowie pracujący za granicą wskazują, że warunkiem dobrego funkcjonowania rodziny na odległość jest wyraźny podział obowiązków i przyjęcie odpowiedzialności za sferę finansów przez osobę pracującą za granicą, natomiast sferę wychowania dzieci przez małżonka pozostającego w domu. Jest to jednak nie zawsze możliwe do zaakceptowania przez drugiego współmałżonka.

Kolejnym ważnym czynnikiem, w ramach którego obserwujemy dużą rozbieżność przekonań między rozdzielonymi małżonkami jest „precyzyjnie określony czas pobytu za granicą”. Małżonkowie, pozostający w kraju uważają, że dokładne określenie długości pobytu współmałżonka za granicą jest ważnym warunkiem poczucia stabilności i pewności relacji małżeńskiej oraz pozwala na większą kontrolę funkcjonowania w przyszłości całej rodziny. Z kolei, druga strona, pracująca za granicą, stwierdza, iż jest to element utrudniający w sposób pełny wykorzystanie możliwości jakie się pojawiają w trakcie wyjazdu za granicę oraz w całości zrekompensować trud podjęcia tam pracy. Według osób migrujących precyzyjnie wyznaczony okres wyjazdu jest dużym ograniczeniem w rozwoju, polegającym na poszukiwaniu bardziej interesującej i lepiej płatnej pracy, dzięki której można zaspokoić wszystkie potrzeby materialne rodziny.

Małżonkowie również, różnie postrzegają konieczność „wzajemnego wspierania się w problemach rodzinnych” oraz dbanie o „podtrzymywanie atmosfery wspólnoty rodzinnej przez wszystkich członków rodziny” jako warunków istotnych dla dobrej relacji małżeńskiej. Jest to jednak znacznie ważniejszy element trwałości relacji małżeńskiej dla osób pozostających w kraju niż dla ich współmałżonków przebywających za granicą.

Ostatni warunek różnicujący współmałżonków pozostających w kraju oraz pracujących za granicą jest „wspólnie podjęta decyzja o wyjeździe do pracy”. Małżonkowie niemigrujący za pracą pragnęliby „dążyć do jedności i wspólnoty” w tak ważnej sprawie jak rozłąka czasowa rodziny, natomiast dla osób małżonków-migrantów, ten czynnik nie jest aż tak istotny by miał sprzyjać szczęściu małżeńskiemu. Uważają oni raczej,

że przez doświadczenie pracy poza krajem, mają znacznie leprze rozeznanie w możliwościach zarobkowania w tych warunkach i chcą decyzje o wyjeździe pozostawić raczej sobie, będąc poza obszarem ingerencji współmałżonka.

Podsumowując powyższą analizę rozbieżności zdań małżonków w wymienionych 7 sferach życia małżeńskiego i rodzinnego, należy zwrócić uwagę na fakt, iż małżonkowie pozostający w kraju przejawiają znacznie mniejszą elastyczność w dostosowaniu się do sytuacji rozłąki migracyjnej. Ta grupa osób, funkcjonuje raczej w przekonaniu, że im bardziej „rozłączone” małżeństwo będzie zachowywało i kontynuowało poprzednie wzorce funkcjonowania (rodziny żyjącej wspólnie), tym łatwiej będzie członkom rodziny zachować właściwe relacje oraz pozwoli na maksymalne złagodzenie negatywnych skutków rozłąki zarówno dla małżonków jak i dla dzieci, długotrwale rozłączonych z matką lub ojcem. Postawa taka wynika raczej z mniejszej konieczności adaptacji do nowej sytuacji osób pozostających w kraju, niż w przypadku współmałżonków wyjeżdżających. Najczęstszą wówczas strategią zniwelowania powstałych z powodu rozłąki trudności w radzeniu sobie oraz dyskomfortu psychicznego jest możliwe, w opinii małżonków pozostających w kraju, poprzez intensywny kontakt ze współmałżonkiem, dążenie do aktywnego jego udziału w życiu rodziny oraz udzielane wsparcie z jego strony, podobnego, jak w sytuacji z przed wyjazdu. Małżonek wyjeżdżający z kraju jest narażony na bardzo intensywny wysiłek adaptacyjny do nowej sytuacji (nowy kraj, język, kultura, wymagania, społeczeństwo, brak rodziny, przyjaciół, osób wspierających oraz jednocześnie duże nadzieje i oczekiwania lokowane w nim poprzez rodzinę pozostającą w kraju). Tego typu wyzwanie i wyrzeczenie jest jednak sytuacją, którą migranci biorą pod uwagę, podejmując decyzję o wyjeździe. Wówczas, postawa ich jest raczej skoncentrowana na angażowanie się w te sfery życia rodziny, na które mają oni wpływ lub przynajmniej subiektywne poczucie kontroli, natomiast pozostałe zadania (związane z prowadzeniem domu, wychowaniem dzieci, opieką nad starszymi rodzicami i inne), pozostawiają współmałżonkowi, mającemu bezpośredni w nich udział.

W opracowanej liście warunków, ważnych dla relacji małżeńskiej w rodzinach migracyjnych, znalazły się cztery sfery, które jak ukazują wyniki przeprowadzonych badań, stanowią fundament porozumienia małżonków i według obydwu są niezbędne aby rodzina transnarodowa mogła zdrowo funkcjonować (zob. Tabela 1). Wśród nich są: (1) jasno sprecyzowany cel wyjazdu; (2) podtrzymywanie jedności członków rodziny w dążeniu do wyznaczonego celu; (3) dążenie do możliwie częstych wzajemnych odwiedzin; (4) wzajemne zapewnianie małżonków o silnym uczuciu wobec siebie nawzajem.

Małżonkowie, godzący się na długotrwałą rozłąkę z powodu migracji, postrzegają ją jako pewne wyrzeczenie z obydwu stron. Wówczas niezmiernie ważne jest dla poczucia wspólnoty rodziny podejmowanie wysiłku przez całą rodzinę, aby osiągnąć wyznaczony wspólnie cel. Trudna sytuacja rozłąki, nie jest tu źródłem wymówek i rywalizacji komu jest lepiej, a komu gorzej - tylko wytrwałym dążeniem do celu. Rodziny nastawione zadaniowo, w sytuacji rozłąki migracyjnej, są zwykle bardziej szczęśliwe i lepiej sobie radzą niż rodziny bez wyraźnie sprecyzowanych planów i celów na bliższą i dalszą przyszłość. Wówczas, w wyniku pokonywania kolejnych trudności i realizacji wyznaczonych zadań uzyskują większe poczucie satysfakcji, niż z bliskich relacji pomiędzy członkami rodziny.

Analizując kolejny warunek, w którym zaobserwowano dużą zgodność pomiędzy małżonkami z doświadczeniem migracji zarobkowej - „podtrzymywanie jedności członków rodziny w dążeniu do wyznaczonego celu” - należy zauważyć, że jest on szczególnie doceniany przez małżonków-migrantów. Swoje relacje z małżonkiem i rodziną jako bliskie i dobre, oceniają w tej sytuacji, gdy doświadczają zrozumienia, wsparcia i pomocy członków rodziny w dążeniu do osiągnięcia celu migracji zarobkowej (najczęściej jest to zgromadzenie pieniędzy na zakup mieszkania, samochodu, remontu lub budowy domu). Jedność wszystkich członków rodziny pod tym względem oraz wzajemne wspieranie się, uruchamia możliwość przeżywania wzajemnego szacunku i wdzięczności za podjęte wyrzeczenie i trud na rzecz rodziny.

Brak porozumienia, z kolei co do celów migracji zarobkowej, dążenie do zaspokojenia indywidualnych planów poszczególnych członków rodziny, często naraża na przeżywanie długotrwałego stresu, narastającej frustracji oraz stopniowego oddalania się członków rodziny względem siebie.

Obydwoje małżonkowie z doświadczeniem rozłąki migracyjnej, bardzo wysoko doceniają dla zachowania więzi małżeńskiej i wspólnoty rodzinnej znaczenie warunku, jakim jest „dążenie do możliwie częstych wzajemnych odwiedzin”. Zarówno małżonkowie pozostający w kraju, jak również małżonkowie-migranci, postrzegają fakt wzajemnych odwiedzin jako wzajemne zainteresowanie się współmałżonka swoim codziennym życiem. Interesującym jest fakt, że dla poczucia wspólnoty rodziny liczą się nie tyle częste wzajemne wizyty (wiąże się to z dodatkowymi wydatkami), lecz samo zapewnienie o chęci bycia razem, uczestniczenie i interesowanie się życiem współmałżonka. Szczególnie jest to istotne dla osób pracujących za granicą, którzy często wpadają w jednokierunkowy tok myślenia, iż „są tylko dla rodziny maszyną do zarabiania pieniędzy, a nikogo nie interesuje jak i gdzie mieszkają”.

Ostatni, a zarazem posiadający najwyższy poziom zgodności odpowiedzi małżonków-migrantów oraz ich partnerów nie wyjeżdżających z kraju, jest warunek

„wzajemnego zapewniania o silnym uczuciu wobec siebie nawzajem”. Rozłączeni małżonkowie, są pozbawieni codziennej bliskości w różnych sferach życia, często nadrabiają te braki poprzez bardziej intensywne okazywanie uczuć w formie listów, sms-ów, telefonicznych rozmów i zapewnień o silnym wzajemnym uczuciu, obdarowywaniem się prezentami, tworzeniem małżeńskich rytuałów o romantycznej treści. Wszystkie te elementy są niezmiernie ważne dla podtrzymania i pielęgnowania więzi małżeńskiej oraz rodzicielskiej. W sytuacji małżonków, zachowania te nabierają cech adoracji narzeczeńskiej, pozwalając dotrzeć do kolejnego spotkania, z kolei w relacji rodzicielskiej - dają dziecku poczucie bezpieczeństwa i zmniejszają poczucie opuszczenia lub porzucenia przez rodzica. Małżonek migrujący za pracą, znacznie bardziej docenia tego typu zachowania wobec siebie przez najbliższych, zmniejsza się, w tym przypadku, poczucie bycia wykorzystywanym przez członków rodziny.

Jak wskazują badania własne przeprowadzone na próbie rodzin doświadczających rozłąki migracyjnej, wielkim błędem jest przyjmowanie przez migrantów strategii zmniejszania kontaktu lub jego całkowitego zaniechania ze współmałżonkiem, a szczególnie z małymi dziećmi, w celu osłabienia tęsknoty i cierpienia spowodowanego rozłąką. Strategia ta częściej spotykana jest w przypadku matek-migrantek, które po kilku trudnych rozmowach telefonicznych z tęskniącym mężem lub płaczącym dzieckiem, wycofują się z częstych kontaktów. Niewątpliwie, bezpośrednim skutkiem tego typu reakcji obronnych jest osłabienie więzi emocjonalnej z rodziną, wzrost i kumulacja negatywnych uczuć. Poczucie opuszczenia przez małżonka czy rodzica często prowadzi do uruchomienia destrukcyjnych sposobów radzenia sobie w sytuacji trudnej [2].

Wnioski dla działań doradczych

Ze względu na duże zmiany w przestrzeni życiowej rodzin migracyjnych, niezbędna jest różnego typu pomoc specjalistyczna, w zależności od nasilenia cech elastyczności, komunikatywności oraz spójności rodziny [8]. Rodziny o znacznym poziomie elastyczności, spójności oraz komunikatywności potrafią znacznie bardziej się dostosować do nowych wymagań oraz dzięki właściwemu przebiegu informacji zachować, wspólnotę rodzinną mimo zaistniałej rozłąki. Wsparcia wymagają zaś rodziny o znacznie niższym poziomie zdolności adaptacyjnych w dostosowaniu się do trudnej sytuacji oraz posiadające niskie zasoby w bliższym i dalszym środowisku rodzinnym i społecznym. Doradztwo rodzinne powinno wykluczać rozwiązania problemów finansowych tego typu rodzin poprzez migrację zarobkową, gdyż skutek takiej decyzji może doprowadzić do szybkiego rozpadu rodziny.

Do bezpośrednich wniosków z badań należy zaliczyć ustalenie tych sfer życia rodziny, które pozytywnie

wpływają na jakość relacji małżeńskiej w sytuacji rozłąki oraz tych, które należy traktować jako nacechowane wysokim ryzykiem konfliktu, napięcia oraz odmiennymi oczekiwaniami współmałżonków. Brak porozumienia małżonków w tych płaszczyznach, brak empatii oraz niska elastyczność powodują, iż stają się one bardziej elementem niszczącym ich relacje niż ją wzmacniającym. Zadaniem specjalistów, prowadzących poradnictwo małżeńsko-rodzinne lub socjalne dla rodzin jest ukierunkowanie na systematyczne wygaszanie reakcji łańcuchowych dystansujących współmałżonków. Praca ma zmierzać ku zaakceptowaniu konieczności tymczasowego podziału ról małżeńskich i rodzicielskich oraz bazowaniu na posiadanych przez małżonków zasobach psychicznych, emocjonalnych, czy też w formie posiadanego doświadczenia, możliwości i wiedzy [14, 10, 11].

Badania pokazują, iż małżonkowie którzy w okresie rozłąki migracyjnej, podjęli pełną odpowiedzialność za prowadzenie domu, wychowanie dzieci, opiekę nad starszymi rodzicami oraz przejęli inne sfery życia na okres nieobecności współmałżonka, natomiast pozostawili sferę finansowania i utrzymania rodziny współmałżonkowi-migrantowi, znacznie częściej postrzegali rozłąkę migracyjną w kategoriach sukcesu rodziny niż poniesionej porażki [4].

Bibliografia:

1. Danilewicz W. Rodzina ponad granicami. Transnarodowe doświadczenia wspólnoty rodzinnej. Białystok; Trans Humana: 2010.
2. Łuniewska L. Cena rozłąki. *Ozon*, 2006; 17/18: 33.
3. Kawczyńska-Butrym Z. Zyski i straty uczestników migracji - wyniki badań własnych. W: *Migracje - wyzwanie XXI wieku*. red., M.S. Zięba. Lublin; Wyd. EL-Press: 2008: 153-164.
4. Gizicka D., Gorbaniuk J., Szyszka M. Rodzina w sytuacji rozłąki migracyjnej. Lublin; Wydawnictwo KUL: 2010.
5. Chuchra M., Sobieszek M. Migracja zarobkowa a rodzina. W: *Rodzina polska i ukraińska wobec wyzwań współczesności*. red., J. Gorbaniuk, H. Kryształ, M. Chuchra. Lwów; 2010: 161-176.
6. Kaczmarczyk P. Migracje zarobkowe w dobie przemian. Warszawa; Wyd. Uniw. Warszawskiego: 2005.
7. Markowski K. Economic Aspects of Migration. W: *Migration - a Challenge to the 21st Century*. red., Zięba M.S. Lublin; EL-Press: 2008: 37-52.
8. Bryk D. Reemigrantka i jej rodzina w kontekście migracji i readaptacji. W: *reemigracja kobiet z terenu województwa lubelskiego*. red., K. Markowski. Lublin; KUL: 110-122.
9. Gocko J. Aspekty etyczne wyjazdów zarobkowych. W: *Wyjazdy zarobkowe szansa czy zagrożenie? Perspektywa społeczno-moralna. Człowiek-rodzina społeczeństwo*. red., K. Głombik, P. Marciniak. Opole; Wyd. UO: 2005.
10. Satir V. *Terapia rodziny*. Gdańsk; GWP: 2002.
11. Wojacek K. Więzy małżeńskie w sytuacji rozłąki z przyczyn ekonomicznych. Opole; Wyd. UO: 2007.
12. Wojacek K. Rodzina w konfrontacji z migracją zarobkową. W: *Wyjazdy zarobkowe szansa czy zagrożenie. Perspektywa społeczno-moralna*. red., K. Głombik, P. Marciniak. Opole; Wyd. UO: 2005.
13. Zaleski Z. Emigracja i adaptacja - komu korzyści, a komu straty? W: *Migracje - wyzwanie XXI wieku*. red., M.S. Zięba. Lublin; Wyd. EL-Press: 2008: 118-121.
14. Lachowska B. Rodzina jako system społeczny w ujęciu Modelu Kołowego Systemów Małżeńskiego i Rodzinnego opracowanego przez D.H. Olsona i współpracowników oraz narzędzia pomiaru. *Roczniki Teolog.* 2008; 55(10): 167-187.